

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Katedra sociologie
Sociologie**

Autoreferát (teze) disertační práce

Mgr. Veronika Hásová

Komunita a (ne)individualizovaný jedinec. Případ fanouškovství

The Community and (non)individualized individual.

The case of fandom

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Buriánek, CSc.

2023

AUTOREFERÁT

Diplomová práce se zabývá tématem komunit, jakožto oblasti, které v České republice není věnována dostatečná pozornost. Na dva důvody, proč tomu tak je, poukazuje Jan Váně (2012) a to je nejasnost konceptu komunity a chybějící analytické strategie. Roztříštěnost konceptu dokazuje pokus George A. Hilleryho, který se zabýval definicemi komunity, a již v roce 1955 a uváděl, že je možno nalézt 94 různých způsobů, jak komunitu definovat, kdy jediným společným prvkem je připouštění si existenci sociálních vztahů propojující jedince navzájem (Hillary 1955: 111–123). Jelikož bychom se měli zaměřit hlavně na empirické zkoumání daného jevu a nenechat se omezovat představou, že musíme nalézt jednu jedinou a správnou definici (Panelli, Welch 2005: 1597), tak nejasnost pojmu by neměla být takovou překážkou. To dokazují i další sociologická témata, u kterých můžeme nalézt problematické konceptualizace pojmů jako například náboženství (srov. Fujda 2013), identita (srov. Holubová 2016:31; Mlynář 2017:60), tradice (srov. Bruns 1991, Halpin et al. 2000), apod. Dle mého má tak vyhýbání se konceptu komunit mnohem hlubší důvody než nejasnou konceptualizaci.

Důvodem, který mě v tomto ohledu napadá, a se kterým jsem se i osobně setkala, je spojen s etablováním daného směru v rámci sociologických institucí v dané zemi, tzn. v České republice. V podstatě jde o to, že i jako studující na různých stupních vysoké školy jsme směřováni do oblastí, ve kterých jsou naši vyučující, aby nám měl kdo práci vést a poté oponovat. Tento důvod, by se ale rozhodně neměl stávat překážkou pro studium nových témat a fenoménů, protože bychom zkoumali stále stejné věci a posouvali bychom vědu jen v určitém vymezeném rámci. Samozřejmě institucionální tlak je významný a je třeba jej reflektovat. I proto mou práci můžeme zařadit jednak do sociologie komunit a jednak do sociologie sportu/fanouškovství.

S druhým důvodem, tedy chybějícími analytickými strategiemi lze souhlasit z části, protože jak uvádí i Váně (2012) pro studium komunit je možné využít strategie užívané pro výzkum sociálního kapitálu. Zároveň je to právě výzkumná práce pracovat, využívat a posouvat výzkumné strategie v souvislosti se zkoumanými tématy. I proto já ve svém přístupu volím případovou studii založenou na etnografických principech v kombinaci s autoetnografií. Zvolené metody souvisí s cílem práce, kterým je: popsat fungování a roli komunity v současné individualizované společnosti v horizontu cca 13ti let na příkladu hokejové fanouškovské komunity. Případovou studii jsem zvolila proto, že se zaměřuji na detailní zkoumání jedné vybrané komunity, která má být příkladem, jak je možné přistupovat ke studiu dalších komunit

a poskytnout tak základ pro další komparativní studie a následnou možnost vyvození nějakých obecných principů (Yin 2018). Etnografická metoda byla vhodná k zachycení a poskytnutí detailního popisu významů a vztahů ve zkoumané komunitě. Stavěla na participaci v dané komunitě a zúčastněném pozorování jakožto hlavních metodách sběru dat (Blackshaw 2010: 68). Etnografie byla dále doplněna o auto-etnografické prvky, respektive analytickou auto-etnografii (Anderson 2006) a částečně inspirována tzv. layered account (Ronai 1995), jelikož jsem přímou členkou dané komunity a v daném tématu mi má pozice a prožívání přijde neméně analyticky důležité.

Svou konceptualizaci komunity jsem opřela o několik vybraných aspektů, které se v rámci studia tématu vymezily jako důležité a prostupující komunitami (viz Brint 2001; Cohen 1985; McMillan, Chavis 1986). Těmito aspekty byly: socializace jedinců do/a v rámci komunity, důležitost rituálů (kolektivní paměti), exkluzivita a uznání, struktura a hierarchie a sociální kontrola. Byly to tyto aspekty, se kterými jsem následně pracovala v rámci analýzy a které se ukázaly ve výzkumu mnou zkoumané komunity jako funkční a vzájemně velmi interagující. Zaměření se na jednotlivé aspekty mi pomohlo vyhodnotit, jak se komunita vlivem individualismu mění. Na začátku výzkumu totiž byla komunita jednotná, fungující - fungovala socializace jedinců do komunity, fungovaly rituály, exkluzivita, komunita měla jasnou hierarchickou strukturu, která umožňovala rovněž sociální kontrolu. Postupem času pak docházelo k diferenciaci na více a více menších skupin, což alespoň z počátku komunitu neohrožovalo, protože pořád zde byla jedna větší vůdčí skupina, která byla považována za tzv. jádro. Jádro z hlediska fungování a prezentování tvořilo jakési srdce komunity a mělo hodně charakteristik tradiční komunity včetně vymezování se vůči modernitám. Zároveň jádro bylo tvořeno fanoušky, kteří chodí na hokej mnoho let a pro svůj klub toho spoustu dělají. V tomto bodě se zdálo, že jádro je to, co drží komunitu pohromadě a i kdyby se ostatní skupiny postupně rozpadaly, tak existence jádra přetrvává a okolo něj se utvoří nová komunita. Ukázalo se však že s přibývajícím moderními tlaky je jádro samo oslabováno. Zavádění moderních metod jako např. pouštění hudby přes fandění (resp. přehlušování fanoušků) bylo jádrem vnímáno jako zrada principů komunity, zrada tradic a vedlo k narušení samotného jádra. Dochází tak k rozrušování vlastních základů komunity. V tomto bodě dochází k zásadní reformaci komunity, která se musí přizpůsobit moderním prvkům, čímž zanikne i její tradiční jádro a je otázkou, zda bude vznikající komunita mít sílu vybudovat nové silné základy a nebo se stane pouze "hmotou", kam se budou přelévat a zase odlévat různé skupiny jedinců bez toho, aby měla pevný stabilní základ.

V rámci svého výzkumu jsem na základě dvou modelových situací byla schopna porovnat, jak komunitu ovlivňují individualizační tlaky. V průběhu výzkumu došlo totiž ke dvěma podobným situacím, které mezi sebou měly rozestup 9-ti let, se zcela odlišným průběhem. Při první události se členové komunity semkli a tzv. táhli za jeden provaz, jedinci mezi sebou sdíleli pocity prvotní beznaděje a vzteku a následně radosti a určitého zadostiučinění. Vazby mezi jedinci se zdály silnější než dříve a i než následující roky. Toto období dle mého představuje modelový příklad, který ukazuje, že individualizace v komunitě neměla výrazný vliv a že se zde spíše projevovala soudržnost a pevné sociální vazby. Fungovala vzájemná podpora, sdílení pocitů a celkově obraz komunity odpovídal idealizovanému obrazu premoderní komunity. U druhého případu docházelo k velkým konfliktům uvnitř komunity, panovaly nejednotné názory na počínání hokejového klubu. Jedna část fanoušků brala postup klubu jako zradu a odkazovala se na tradici a paměť. Druhá část se naopak vymezovala vůči počínání fanoušků a snažila se situaci mírnit, volala po jednotě a rovněž se odkazovala na tradici ve smyslu pokračování komunity. V tomto období komunita působila velmi rozštěpeně, což by mohl být právě důsledek i individualizačních tlaků. Můžu ale na základě zjištění konstatovat, že komunita a individualismus se nevyklučují, ale koexistují společně. Nejdou nutně proti sobě, ale rozhodně se vzájemně ovlivňují. Záleží pak na základních prvcích komunity a její přizpůsobivosti vnějším podmínkám, zda si zachová svou podobu, nějakým způsobem se promění nebo zcela zanikne. Ukázalo se totiž, že zlomové události, určité vnitřní spory pak mají za následek nastolení nových pořádků. Umožňují tzv. generační obměnu v rámci komunity. A právě jisté období přerodu doprovázeného slovními potyčkami a neshodami je pro generační obměnu typické. Konflikty jsou v tomto období očekávatelné kvůli rozdílným hodnotám, které generace zastávají. Výzkumy poukazují na střety různých generací, které mají různá očekávání a nároky, ať už jde například o hodnoty v rámci rodiny (např. Sulaiman, Al-Muscatti 2017) nebo v pracovním prostředí (např. Appelbaum et al. 2022; Bhayana, Gupta a Sharda 2021; Siregar, Santati, Meitisari 2021; aj.). V tomto kontextu je důležité, aby nedocházelo k tomu, že starší generace nepřipustí diskuzi a snaží se bránit své pozice namísto předávání zkušeností mladším. Takovýto typ konfliktu má poté na komunitu negativní dopad a vede k tomu, že se mladší generace přestává snažit a může komunitu dokonce opustit a starší generace postupně ztrácí síly a není schopná komunitu nadále udržet.

U zkoumané komunity jsem pozorovala dvě generační obměny. První generační obměna proběhla cca mezi roky 2013/2014, kdy nově etablovaná skupina přejímala vedení kotle od jedné vůdčí osobnosti. Ze začátku se etablovaná skupina v rámci pozorování a i podle výpovědi konverzačních partnerů, chovala poněkud uzavřeně, udržovala si jistý status

exkluzivnosti. Byla otevřenější novým nápadům, snažila se nastolit diskuzi s ostatními členy komunity, aby se nebáli za ní přijít a říct návrhy, co by se mohlo dělat jinak. To byla změna oproti původnímu vedení kotle, kdy vůdčí osobnost diskuzi moc nepřipouštěla a jedinci se báli cokoliv diskutovat, protože daná vůdčí osobnost o tom měla jasnou představu.

Druhá generační obměna byla nastartovaná koronavirem a nastávala v letech 2020/2021. Nastartování bylo způsobeno odlivem i některých klíčových členů komunity. Dle výpovědí jednotlivých jedinců došlo k uvědomění si, že vlastně vedoucí generace začíná přecházet do jiné životní etapy, začíná se zaměřovat na jiné věci v životě a že je potřeba hledat náhradu a promýšlet socializaci mladších jedinců, aby byla zajištěna kontinuita komunity.

Studium komunity hokejových fanoušků ukázalo, že komunita je stále funkčním nástrojem a má i v rámci moderních společností v sociologii své důležité místo. Tato důležitost spočívá v tom, že komunity reagují na změny a že tedy i přes předpoklady modernity, stále existují. Utváří jistou mikroúroveň zkoumání společnosti a různých procesů, které ve společnosti probíhají. O komunitě bychom tedy měli přemýšlet jako o termínu, který pomůže reflektovat některé fenomény ve společnosti a je tedy stále důležitým konceptem při studiu společnosti. Důkazem toho je i podobnost popisovaného vývoje společnosti Otto von Gierkem (popř. později Ferdinandem de Tönniesem) a vývojem, změn ve zvolené komunitě. Analogicky tedy jako u vývoje společností, jež pozoroval Gierke (2002) lze uvažovat, že podobný vývoj bude i u komunity a bude spíše cyklickým než lineárním. V komunitě na svém počátku jedinec přicházející do komunity uznává jednu vůdčí osobnost, která mu na základě tohoto uznání poskytuje jistou míru pocitu přináležení do daného uskupení, který je spojen s tím, že jej akceptuje jako člena dané komunity. Postupem času z jedné vůdčí osobnosti přechází zajištění tohoto pocitu a i dalších rolí, jako je například socializace, nikoliv na jednu další osobu, ale na celou skupinu jedinců. V současnosti, v posledních rozhovorech, už skupina o sobě uvažovala v konceptech celé komunity, resp. snažila se eliminovat hranice mezi různými dílčími skupinami a snažila se zajistit tak určitou jednotu komunity. Propojit jedince v jednu komunitu, znamená utvořit komplexní sociální síť, která zajišťuje jednak pocit bezpečí a jednak určitou míru důvěry jejích členů.

Sociální síť se i v kontextu práce ukazuje jako nejdůležitější faktor. Ovlivňují soudržnost komunity a její přetrvání v čase. Jsou to právě sociální síť, které zajišťují správný průběh socializace a ovlivňují i proces generační obměny. Pokud jedinec přicházel o pocit začlenění do komunity a slábly jeho sociální kontakty, tak bylo zvýšeno riziko opuštění skupiny. Sociální síť, sociální kapitál i důvěra jsou termíny, které Jan Keller (2009) považoval

za náhražku pojištění proti sociálním rizikům. A proto pokud jsou funkční, pomáhají vyvážit i rizika zániku komunity.

LITERATURA

Anderson, Leon. 2006. "Analytic Autoethnography." *Journal of Contemporary Ethnography*, 35(4), 373–395. <https://doi.org/10.1177/0891241605280449>

Appelbaum, Steven H., Anuj Bhardwaj, Mitchell Goodyear, Ting Gong, Aravindhan Balasubramanian Sudha, Phil Wei. 2022. "A Study of Generational Conflicts in the Workplace." *European Journal of Business and Management Research*, 7(2), 7–15. <https://doi.org/10.24018/ejbmr.2022.7.2.1311>

Bhayana, Chayanika, Vishal Gupta, Kirti Sharda. 2021. "The Role of Shared Leadership in Managing Conflicts in Multigenerational Teams: A Research Framework." *Business Perspectives and Research*, 9(2), 252–268. <https://doi.org/10.1177/2278533720964928>

Blackshaw, Tony. 2010. *Key Concepts in Community Studies*. London: SAGE.

Bruns, Gerald. L. 1991. "What Is Tradition?" *New Literary History*, 22 (1): 1–21. <https://doi.org/10.2307/469141>.

Fujda, Milan. 2013. "Proč nestudovat náboženství: K sociologickému uspořádání skutečnosti". *Sociální studia* 10 (3): 13-43.

Gierke, Otto. 2002. *Community in Historical Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

Halpin, David, Alex Moore, Gwyn Edwards, Rosalyn P. George, A. Catherine Jones. 2000. "Maintaining, Reconstructing and Creating Tradition in Education." *Oxford Review of Education* (26): 133 - 144.

Hillary, George. 1955. "Definitions of Community: Areas of Agreement." *Rural Sociology* 20 (2): 111-123.

Holubová, Kateřina. 2016. "Koncept identity na poli sociologické teorie". *AUC PHILOSOPHICA ET HISTORICA* (2): 31–49.

Keller, Jan. 2009. *Nejistota a důvěra aneb K čemu je modernitě dobrá tradice*. Praha: SLON.

Mlynář, Jakub. 2017. "Co máme na mysli, když říkáme my? Kolektivní identita, identifikace a kategorizace". In Jakub Mlynář, Miroslav Paulíček, Jiří Šubrt, eds. *Člověk v teoretické perspektivě společenských věd*. Praha: Karolinum, pp. 60-76.

Panelli, Ruth, Richard Welch. 2005. „Why Community? Reading Difference and Singularity with Community.” *Environment and Planning A: Economy and Space*, 37 (9): 1589–1611. <https://doi.org/10.1068/a37257>.

Ronai, C. Ronai. 1995. "Multiple reflections of child sex abuse: An argument for a layered account." *Journal of Contemporary Ethnography*, 23(4), 395–426. <https://doi.org/10.1177/089124195023004001>

Váně, Jan. 2012. *Komunita jako nová naděje?* Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.

Siregar, Lina Dameria, Santati Parama, Nia Meitisari. 2021. "Conflict of Generational Gap in the Workplace." *Advances in Economics, Business and Management Research*, vol. 210, Pp. 369-373.

Sulaiman, Suad M. A., Sura. R. A. Al-Muscatti. 2017. "Millennial Generations & Their Parents: Similarities and Differences." *International journal of psychological studies* 9 (2017): 121.

Yin, Robert K. 2018. *Case Study Research and Applications: Design and Methods* (6th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

PŘEHLED ODBORNÉ ČINNOSTI (2014 - 2023)

Září 2016 – současnost

ZČU v Plzni: Asistentka KSS FF ZČU

- ***Od 2. 9. 2023 pověřena vedením Katedry sociologie a sociální práce FF ZČU***

- ***Vyučované předměty:***
 - KSS/CST – Čtení odborných sociologických textů
 - KSS/MV1Y – Metody výzkumu 1
 - KSS/ZS1Y – Základy sociologie 1
 - KSS/ASY1 – Aplikovaná sociologie
 - KSS/USV – Úvod do studia sociálních věd
 - KSS/ZS2Y – Základy sociologie 2
 - KSS/SNB – Sociologie náboženství
 - KSS/SPP – Sociologie pro pomáhající profese

- ***Vedení kvalifikačních prací:***
 - BP – 2 (úspěšně obhájené), 4 (aktuálně vedené)
 - Beneš, Petr. „Význam šachových komunit v individualizované společnosti.“ (Sociologie, FF, ZČU, 2023)
 - Hrušková, Natálie. „Role LGBT komunity v soudobé společnosti.“ (Sociologie, FF, ZČU, 2023)

- ***Garantované předměty:***
 - KSS/KOMZ – Sociologie komunit (akreditováno; výuka od akademického roku 2024/2025)

Srpen 2016 – září 2023

**ZČU v Plzni: Tajemnice a finanční manažerka
projektů Katedry sociologie FF**

Projekty a spolupráce

- podaný projekt GAČR ve spolupráci (hl. řešitelka dr. Alena Glajchová)
 - *Role komunity ve formování emocí matek a identity "dobré" matky: srovnání s migrační zkušeností*

únor 2018 – prosinec 2020

Asistentka výzkumu na projektu TAČR:

„Proměna role vysoké školy a inovace studijních programů v rámci fenoménu 4.0. v oblastech strojních, pedagogických a zdravotnických“

září 2017 – prosinec 2020

Asistentka výzkumu na projektu ESF:

„Zavádění a inovace systémů monitoringu potřeb trhu práce pro absolventy studijních programů/oborů“

srpen 2018 – listopad 2019

Odborná stáž v COŽP UK

leden 2014 – prosinec 2016

Asistentka výzkumu na projektu GAČR:

„Kontinuita a diskontinuita v náboženské paměti České republiky“

září 2016

Asistentka aplikovaného výzkumu:

„Městská tržnice“

září 2016

Asistentka aplikovaného výzkumu:

„Zmapování potřeb, spokojenosti a očekávání včetně predikce vývoje v oblasti sociálních služeb v Plzni“

duben 2016 – červen 2016

Odborná stáž v COŽP UK

listopad 2014 – únor 2015

Asistentka aplikovaného výzkumu:

„Latentní bezdomovectví“

Publikace

Hášová, V., V. Oliverius. 2020. *Postavení žen v české vědě. Monitorovací zpráva za rok 2018*. Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Hášová V., Váně J., Vinopal J., Lužný D. 2019. „Náboženská víra a vztah k historii - analýza existence vzájemného propojení.“ *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni* [online], vol. 11, s. 1-18. ISSN 1802-0364.

Oliverius, V., V. Hášová. 2019. *Postavení žen v české vědě. Monitorovací zpráva za rok 2017*. Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Váně J., Lužný D., Kalvas F., Štípková M., Hášová V. 2018. *Continuity and Discontinuities of Religious Memory in the Czech Republic*. Brno: Barrister & Principal, 254 s. ISBN 978-80-7364-089-7

Hášová V., Jan V. 2018. „Metodologické přístupy ke studiu islámu v České republice.“ In Přemysl R., *Sondy do studia (o) islámu v období "migrační krize"*. Neuveden: Neuveden, s. 19-67. ISBN 978-80-7363-872-6.

Váně J., Hášová V. 2017. „Jaká je spolehlivost odhadu přenosu náboženství mezi rodiči a dětmi?“. *Naše společnost*, vol. 15, s. 3-13. ISSN 1214-438X

Váně, J., V. Hášová. 2014. „Jak se v České republice vlastně měří náboženství?“. *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni*, 3/2014, Pp. 139–170.

Konference

Hásová V., Váně J. 2016. „Relationship Between Historical and Religious Memory in the Czech Republic“. The Third European Conference on Ethics, Religion & Philosophy (Brighton, UK: 04.07-06.07.2016).

Hásová V. 2016. “Is there something like a community? Re-thinking the concept of community in the Czech society.“ New Wave 8th. International Student and Early Career Conference (Praha: 19.05-20.05.2016).

Hásová V. 2016. “Náboženská paměť a historické vědomí - snaha o empirické propojení.“ Teoretické a empirické reflexe paměti v sociologii náboženství (Plzeň: 16.03.2016).

Hásová V. 2015. „Potřebujeme komunitu? Snaha o reflexi konceptu komunity v pozdně moderní společnosti.“ Hodnoty a normy v pozdně moderní společnosti (Olomouc: 22.10-23.10.2015).

Hásová, Veronika. 2015. „Tradition in the presentation of the term jihad in Czech newspapers.“ Differences/ Inequalities/ And Sociological Imagination, ESA 2015 (Praha 25. – 28. srpna 2015).

Hásová, Veronika. 2015. „Co nám říkají výzkumy religiozity o náboženství v České republice? Reflexe současných výzkumů náboženství“. Výroční konference MČSS, (Praha 15. – 16. ledna 2015).

Hásová, Veronika. 2014. „Percepce náboženství v současné české společnosti.“ Česká společnost 25 let po listopadu 1989, Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (Olomouc 23. – 24. října 2014.)